

PROIECT NR.
452/2022

BENEFICIAR
MUNICIPIUL BISTRIȚA
JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂȘĂUD

MĂNĂSTIREA DOMINICANĂ, AZI CĂMIN PENTRU PERSOANE VÂRSTNICE, BISTRIȚA

CONSOLIDARE IMOBIL DIN STR. MIHAIL KOGĂLNICEANU
NR. 23 MUNICIPIUL BISTRIȚA

STUDIU ISTORIC-ARHITECTURAL

DATA:
Septembrie 2022

CENTRU DE CERCETARE, PROIECTARE ÎN DOMENIUL REABILITĂRII PATRIMONIULUI CONSTRUIT
RO 400253 Cluj-Napoca • str. Breaza nr. 14 • tel. +40 264 435 489 • e-mail: cd@utilitas.ro
J12/4006/1991 • CUI: RO 230433 • Cont IBAN: RO09 OTPV 2010 0016 7114 RO01

www.utilitas.ro

FOAIE DE CAPĂT

DENUMIREA OBIECTIVULUI:

Mănăstirea dominicană, azi cămin pentru persoane vârstnice, Bistrița

COD MONUMENT ISTORIC

cod LMI 2015: BN-II-m-A-01504 – sec. XV.-XIX.

BENEFICIAR

Municipiul Bistrița

Piața Centrală, nr. 6, Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud

DENUMIREA PROIECTULUI

Consolidare imobil din str. Mihail Kogălniceanu, nr. 23, Municipiul Bistrița

PROIECTANT GENERAL

S.c. Utilitas CCPDRPC S.r.l. – Cluj-Napoca

FAZA

Studiu istoric-arhitectural

FIȘĂ CU RESPONSABILITĂȚI

PROIECTANT GENERAL

S.C. Utilitas – Centru de Cercetare Proiectare în Domeniul Reabilitării

Patrimoniului Construit S.R. L. – Cluj-Napoca

400253 Cluj-Napoca, Str. Breaza nr. 14

Director executiv:

dr. ing. Imola KIRIZSÁN

Expert atestat MC nr. 0153 E 4-D,G

Șef proiect:

arh. Zsuzsánna SZILÁGYI-BARTHA

Specialist atestat MC 537 S, TNA 6755

Autori:

dr. Zsolt KOVÁCS, expert istoric de artă MC E170

dr. Radu LUPESCU, arheolog expert MC AM/E/610

CLUJ-NAPOCA • ROMÂNIA | 02
CENTRU DE CERCETARE, PROIECTARE ÎN DOMENIUL
REABILITĂRII PATRIMONIULUI CONSTRUIT
J/12/4006/1991 • RO 230439 • Capital social: 50,00 lei

**Cămin pentru persoane vârstnice Bistrița.
Fosta mănăstire dominicană.
Municipiul Bistrița**

Studiu istoric

Dr. Lupescu Radu
arheolog expert Ministerul Culturii AM/E/610

Dr. Kovács Zsolt
expert istoric de artă Ministerul Culturii MC E170

**Cluj-Napoca
2022**

CUPRINS

INTRODUCERE.....	3
DATE ISTORICE.....	4
DESCRIERE.....	7
ETAPE DE CONSTRUCȚIE.....	16
PROPUNERI.....	20
BIBLIOGRAFIE.....	21
ILUSTRĂȚII.....	23

INTRODUCERE

Căminul pentru persoane vârstnice se află în municipiul Bistrița, str. Mihail Kogălniceanu nr. 23, jud. Bistrița Năsăud. Este înscrisă în Lista Monumentelor Istorice elaborată de Ministerul Culturii în 2015 sub codul **BN-II-m-A-01504**. Este un monument istoric conservat în stare bună. Ultima renovare și reamenajare a clădirii a avut loc în 2009-2011.

Scopul studiului de față este să furnizeze informații privind istoria și arhitectura clădirii, pentru a clarifica aspecte tehnice legate de proiectul de consolidare a clădirii.

DATE ISTORICE

Clădirea, care în prezent adăpostește azilul de bătrâni, în evul mediu a făcut parte din mănăstirea dominicană Sf. Cruce.¹ În perioada reformei a rămas pustie fiind utilizată mai ales ca și depozit. În secolul al XVIII, prin aducerea paulinilor, apoi a piariștilor s-a încercat revitalizarea mănăstirii, însă fără succes. A devenit azil pentru bătrâni, prin care s-a reușit salvarea unei singure aripi a mănăstirii, restul clădirilor fiind demolate în sec. XVIII-XIX.

În tradiția locală și în istoriografia dominicană circulă informația unei fondări timpurii a mănăstirii de la Bistrița. Ar fi vorba despre înființarea mănăstirii în jurul anului 1245, adică printre primele din provincia dominicană Ungaria.² O altă descriere din sec. XVIII amintește de fondarea mănăstirii înainte de 1287.³

Primul document cert care menționează prezența dominicanilor în Bistrița este lista mănăstirilor din provincia ungară din 1303 întocmită de Bernard Guy, unde apare sub toponimul Hystrice > Bystrice.⁴ Abia peste câțiva ani, în 8 ianuarie 1309, este amintit fratele Christianus, priorul conventului din Bistrița, care a participat în calitate de mediator în conflictul dintre episcopul Transilvaniei și unele decanate săsești.⁵ Așezarea dominicanilor în Bistrița în secolul al XIII-lea nu poate fi pusă deci la îndoială, o datare mai precisă însă nu pare, din păcate, posibilă. Este de remarcat totuși părerea lui Otto Dahinten, conform căreia licența de fondare din 1251 a unui convent, acordată la cererea reginei Ungariei la capitlul general din Metz, ar putea avea legătură cu orașul Bistrița, în condițiile în care acest ținut făcea parte din domeniul reginei.⁶ Prezența dominicanilor după invazia mongolă arată cât se poate de clar că Bistrița la acea vreme era printre cele mai importante orașe ale Transilvaniei care a reușit să-și revină relativ repede din starea de ruină în care a fost lăsată de tătari.

În secolul al XIV-lea atât mănăstirea dominicană cât și cea franciscană s-au întărit instituțional, foarte probabil și-au extins activitatea pastorală, care a dus în final la un conflict cu parohul orașului, privat astfel de anumite venituri.⁷ Mediarea papei a dus la aplanarea conflictului, nu și la rezolvarea finală a ei.

În secolul al XV-lea, asemenea altor convente dominicane, cel din Bistrița a început să se îmbogățească de pe urma unor donații și testamente.⁸ Astfel, în 1454 magistratul orașului confirma donațiile testamentare anterioare prin care dominicanii au primit mai multe vii și pășuni.⁹ Deținerea unor bunuri imobile în cazul ordinilor mendicante/cerșetoare era întotdeauna

---

¹ Iványi 1939, 29-41; Salontai 2002, 97-124; Lupescuné Makó 2004, 351-354; Gaiu – Duda 2008, 37-38; Băldescu 2012, 203-207.

² Gaiu – Duda 2008, 37;

³ Descrierea fostelor mănăstiri dominicane din Transilvania de către fratele Augustin Marics/Agostino Morin în 1754. Iványi 1939, 38.

⁴ Pfeiffer 1913, 38.

⁵ Ub, I, nr. 314.; DIR C XIV, I, nr. 103.

⁶ Dahinten 1988, 54.; Salontai 2002, 98-99.

⁷ Actul papei Benedict XII: Ub, I, nr. 568.; DIR C XIV, IV, nr. 44.

⁸ Salontai 2002, 118-119; Lupescuné Makó 2004, 351-354; Romhányi 2010, 401-402. Implom 2017, 312-313.

⁹ Ub, V, nr. 2914.

la limita regulamentelor. Abia spre finele evului mediu, mai precis în 1475 a permis papa Sixt al IV-lea în mod oficial dreptul de proprietate asupra acestor bunuri care puteau asigura în mod constant întreținerea și funcționarea mănăstirilor. Documentul transcris în 1477 se afla în arhiva orașului, provenind foarte probabil din arhiva mănăstirii.¹⁰

Nu știm în ce măsură viața călugărilor dominicani a fost afectată de intrarea orașului și districtului Bistrița în proprietatea familiei Hunedoreștilor. În acest răstimp (1453-1464) este neobișnuită atitudinea în special a lui Ioan de Hunedoara, un mare susținător al ordinelor mendicante trecute prin reformă interioară, care se pare că nu a schițat nici un gest în favoarea dominicanilor din Bistrița. Ar putea fi vorba de lipsa reformei la acea vreme, observația fiind introdusă mai târziu, se pare prin anii 1470.¹¹

În a doua jumătate a secolului al XV-lea comunitatea dominicanilor din oraș s-a diversificat. Deși prima mențiune a călugărilor din 1485 poate fi supusă mai multor interpretări, prezența lor în oraș este foarte probabilă. Mănăstirea lor cu hramul Sf. Treime este documentată mai ales prin izvoare datând din secolul al XVI-lea. Lăcașul de cult se afla pe fosta stradă Ungurească (Nicolae Titulescu). Era format dintr-o biserică mai mică și clădire pe latura de sud.¹² Ordinul Terțiar al dominicanilor este și ea documentată în oraș. Prima referință datează din 1476, când priorului îi era permisă să primească în Ordinul Terțiar atât bărbați cât și femei.¹³ Legătura lor cu spitalul Sf. Spirit al orașului, presupusă în istoriografia de specialitate, pare puțin probabilă. Existența Frăției Sf. Rozar este și ea destul de incertă.¹⁴

Conform registrului mănăstirilor dominicane din Transilvania din 1524 conventul din Bistrița avea 28 de călugări, din care 5 erau clerici, 12 canonici, 11 converși. Mulți dintre ei îndeplineau diferite îndatoriri în jurul mănăstirii. Îi amintim pe pietrarul Petrus Lapidica și pe dulgherul Laurentius din Silezia care puteau fi implicați în renovarea sau transformarea mănăstirii de la începutul secolului al XVI-lea.¹⁵

După bătălia de la Mohács și răspândirea reformei, situația călugărilor și în general a bisericii catolice din Regatul Maghiar s-a înrăutățit. Franciscanii au fost primii care au părăsit Bistrița în 1541, când au primit 8 florini despăgubire pentru mănăstirea lor.¹⁶ Dominicani, deși au fost supuși la multe presiuni, au rezistat până în 1556, când, în contextul reînțoarcerii reginei Izabela și retragerea armatei imperiale, au fost alungați definitiv din oraș.¹⁷

În următoarele aproximativ două secole clădirile mănăstirii au fost folosite mai ales ca și depozit de cereale. Primele semne de revitalizare ale complexului mănăstiresc au apărut în 1717 când armata imperială a preluat clădirea și l-a cedat temporar ordinului paulin.¹⁸ Spre finele anului mănăstirea a fost dată definitiv piariștilor, care abia anul următor s-au putut muta acolo. După doi ani au făcut schimb cu spitalul din oraș situat pe str. Spitalului (Gheorghe Șincai), unde piariștii au construit o nouă biserică sfințită în 1787.¹⁹

---

¹⁰ Ub, VII, nr. 4056. Romhányi 2010.

¹¹ Salontai 2002, 100-101.

¹² Salontai 2002, 122-124.

¹³ Iványi 1940, 30.

¹⁴ Dahinten 1988, 307.; Salontai 2002, 102-103.

¹⁵ Fabritius 1861, 33.

¹⁶ Dahinten 1988, 302.

¹⁷ Berger 1986, nr. 2278, 3038.

¹⁸ Siptár 2013. 108.

¹⁹ Siptár 2013. 109-110.; Balanyi 1943, 31-32.

O parte a claustrului a fost amenajată ca azil pentru săraci (Armenbürgerinstitut), însă întreținerea întregului ansamblu mănăstiresc s-a dovedit a fi extrem de dificilă.²⁰ Incendiile, care în 1680 și 1758 au distrus o parte a orașului, au afectat probabil și mănăstirea. În 1736, pe planul orașului realizat de Stefan Lutsch, mănăstirea apare ca și ruină (Ruinierte Dominikaner Kirche). Informațiile asupra soartei ansamblului dominican în sec. XVIII-XIX sunt aproape inexistente. Jakab Rupp în cartea sa despre topografia instituțiilor bisericești din Ungaria, recunoștea în dreptul mănăstirii dominicane că nu a reușit să obțină date referitoare la ea.²¹

În secolul al XVIII-lea au fost demolate rând pe rând biserica și aripile claustrului. Municipality a păstrat doar aripa de vest pentru azil. Pe parcursul secolelor XIX-XXI clădirea a fost renovată, reamenajată și chiar remodelată în mai multe rânduri. Planurile care ne parvin din proiectul de reamenajare din 1916 au fost puse în practică doar într-o mică măsură. Ultima intervenție majoră asupra clădirii a avut loc în 2009-2011. Lucrările de consolidare și reamenajare au afectat mai ales etajul imobilului. Tot atunci au fost descoperite o serie de ancadrame gotice păstrate apoi la vedere.²² Săpătura arheologică întreprinsă în perioada 2010-2012 a surprins aripa de sud a mănăstirii, niște ziduri în zona de mijloc a curții și probabil latura de sud a bisericii.²³ Cercetarea arheologică a fost facilitată și de demolarea unor anexe care parazitau latura de sud a curții.

---

²⁰ Dahinten: 1988, 100, 309. Dahinten 1944, 84.

²¹ Rupp 1876, 199.

²² Duda 2011, 9-24.

²³ Cercetarea arheologică nu este publicată. Gaiu – Duda 2011, 14.; Duda 2011, 13.

DESCRIERE

Imobilul se află în colțul de sud-vest al orașului istoric, la întâlnirea străzilor Mihail Kogălniceanu și Dogarilor. În prezent aici funcționează un azil de bătrâni, odinioară însă făcea parte din complexul mănăstirii dominicane. Constituia aripa de vest a claustrului. În prezent este singura mărturie arhitectonică a mănăstirii, celelalte componente ale sale fiind demolate în sec. XVIII.

Parcela pe care se află imobilul este delimitată spre nord de strada Mihail Kogălniceanu, respectiv o casă de rugăciune ortodoxă, spre est de zona rezidențială, iar spre sud și vest de strada Dogarilor. Clădirea ocupă latura de vest a parcelei. Porțile de acces în curtea azilului se află pe latura de nord și sud. Clădirea dispune de acces separat dinspre str. Dogarilor. Este o construcție patrulateră cu laturile de cca. 50,50m x 9,90 m. Se compune din parter și un singur etaj. Datorită unor trăsături asupra cărora o să revenim mai jos, imobilul poate fi împărțit în două tronsoane: cel nordic este mai lung și cuprinde partea medievală a clădirii, iar cel sudic (camerele P12, P13, E11, E12), mai scurt, pare să fie rezultatul unei extinderi sau modificări ulterioare.

Clădirea are în principiu o zidărie mixtă. La parter domină piatra de carieră, la etaj cărămida, chiar și la segmentele de zid medievale. Pe parcursul secolelor XVIII-XIX o serie de ziduri de compartimentare și reparațiile au fost realizate din cărămidă. Cu ocazia reamenajărilor din 2009-2011 majoritatea pereților de compartimentare au fost construite din ghips carton pe structuri metalice, iar unele din BCA.

Acoperișul are șarpantă pe scaune, în patru ape și învelitoare din țigle solzi și tip jgheab. Podul este pardosit cu dușumea. Acoperișul este străpuns de opt coșuri de fum de dimensiuni și forme diferite. Unul singur este mai decorativ, protejat cu acoperiș în două ape și orificii de evacuare a fumului pe părțile laterale. Odinioară toate arătau la fel. Conform imaginilor de arhivă, tronsonul de nord avea coama acoperișului mai înaltă decât cea a tronsonului de sud. În prezent este invers.

Fațadele

Latura de vest a clădirii constituia fațada principală a mănăstirii. Dispune de un soclu simplu realizat din mortar. Doar tronsonul de sud este prevăzut cu cornișă, situată deasupra cotei de înălțime a tronsonului de nord. Colțul de nord al fațadei este întărit cu colțari din piatră ecarisată și constituie singurul colț original al claustrului. Parterul dispune de 13 axe, în următoarea ordine de la stânga (nord) la dreapta (sud):

1. fereastră, încăperea P2
2. fereastră, încăperea P2
3. fereastră, încăperea P4
4. fereastră, încăperea P5.4
5. fereastră, încăperea P5.4
6. fereastră, încăperea P8
7. ușa principală de acces cu ancadrament gotic, coridorul P6
8. fereastră cu ancadrament gotic, încăperea P9
9. fereastră cu ancadrament gotic, încăperea P9
10. fereastră, încăperea P10

11. fereastră, încăperea P10
12. fereastră, încăperea P12
13. fereastră, încăperea P13.1

Etajul este structurat de asemenea pe 13 axe:

1. fereastră, încăperea E2
2. fereastră, încăperea E3.2
3. fereastră, încăperea E3.2
4. fereastră, încăperea E4.3
5. fereastră, încăperea E4.3
6. fereastră, încăperea E7
7. fereastră, încăperea E6
8. fereastră, încăperea E9
9. fereastră, încăperea E9
10. fereastră, încăperea E10.2
11. fereastră, încăperea E10.2
12. fereastră, încăperea E11.2
13. fereastră, încăperea E12.2

Poarta corespunzătoare axului 7 de la parter are un ancadrament gotic din piatră cu lintou așezat pe console și montanții având doar muchia teșită. Zona inferioară a ancadramentului este destul de deteriorată. Batantul porții din lemn masiv a fost schimbat cu ocazia lucrărilor din 2009-2011.

Ferestrele aferente tronsonului de sud sunt poziționate mai înalt față de ferestrele tronsonului de nord. Toate ferestrele au tâmplărie PVC montate în perioada 2009-2011. Cele două ancadramente de fereastră gotice din piatră de la parter sunt completate de o supralumină patrulateră deasupra lor. Ele formau un complex de ferestre specifice evului mediu. Ferestrele au fost descoperite și prezentate cu ocazia lucrărilor de renovare din 2009-2011. Profilatura ferestrelor a fost din păcate distrusă cu ocazia unor lucrări mai vechi, păstrează în schimb urma grilajului metalic. Pervazul a suferit de asemenea modificări cu ocazia ultimei restaurări. Alte două ferestre de la parter corespunzătoare axelor 1 și 2 (încăperea P2), în forma lor originală, erau mai înguste. Au fost lărgite la dimensiunea celorlalte ferestre în perioada 2009-2011. Cu ocazia acestor lucrări au ieșit la iveală două ancadramente de fereastră păstrate in situ la etaj. Prima se află între axele 1 și 2, a doua între axele 5 și 6. Au ancadrament simplu, din piatră, cu muchia teșită. Sunt poziționate cu pervazul la o cotă mai înaltă față de ferestrele actuale, ceea ce ne îngăduie să presupunem că în forma sa originală, aripa de vest a mănăstirii a fost mai înaltă decât în prezent. După renunțarea la ele, au fost zidite cu cărămidă. Mai menționăm faptul că în spatele ferestrelor se află ziduri de compartimentare, adică compartimentarea etajului a suferit și ea o serie de modificări.

Latura de nord a clădirii este delimitată spre vest de muchia amenajată din colțari din piatră ecaristată, iar spre est de clădirea casei de rugăciuni ortodoxe, un imobil adosat, care acoperă cca. jumătate din suprafața fațadei de nord. Nu dispune nici de soclu, nici de cornișă. Suprafața ei este ușor arcuită datorită faptului că jumătatea de est a fațadei îl constituie zidăria vechii biserici dominicane, iar jumătatea de vest zidul mănăstirii dominicane adosată la o dată

ulterioară bisericii. Pe acest din urmă segment a ieșit la iveală o deschidere (ușă?) semicirculară amenajată din cărămidă (model 2). Pragul ușii era la cca. -1 m față de actualul nivel de călcare. Cu ocazia lucrărilor din 2009-2011 au fost păstrate doi martori de parament, care documentează o zidărie mixtă din piatră, bolovani, cărămidă și țigle. Poate să aibă o legătură și cu o refacere ulterioară a paramentului. Suprafața decapată corespunde segmentului de zid mănăstiresc.

Latura de sud a clădirii este marcată în partea inferioară de un soclu simplu din mortar, iar în partea superioară de o cornișă, ambele fiind prezente și pe fațada de vest al tronsonului sudic. La etaj se află o singură fereastră, aferentă camerei E12.1.

Fațada de est se află în direcția curții interioare. Spre nord este delimitat de casa de rugăciune ortodoxă. Nu are nici soclu nici cornișă, deși tronsonul de sud al clădirii dispune de o cornișă pe celelalte laturi. Lipsa cornișei ar putea fi un indiciu privind continuarea acestui tronson spre est (aripa de sud a claustrului), care, în urma demolării aripii, a fost zidită fără cornișă. Tronsonul de sud are de altfel nivelurile de călcare și coronamentul zidului mai înalte. În dreptul încăperii P9 și P11 corpul unui coș de fum masiv marchează pe verticală fațada clădirii.

Parterul este structurat pe 16 axe după cum urmează (de la stânga/sud la dreapta/nord):

1. ușă, încăperea P13
2. fereastră, încăperea P12
3. ușă, încăperea P12
4. fereastră, încăperea P11
5. ușă, încăperea P11
6. fereastră, încăperea P9
7. fereastră, încăperea P9
8. ușa principală de acces dinspre curte, coridorul P6
9. fereastră, încăperea P7
10. ușă, încăperea P5
11. fereastră, încăperea P5.1
12. fereastră, încăperea P3.3
13. ușă, încăperea P3
14. fereastră, încăperea P1.2
15. ușă, încăperea P1
16. fereastră, încăperea P1

Etajul dispune tot de 16 axe în aceeași ordine:

1. fereastră, încăperea E11.7
2. ușă, încăperea E11
3. fereastră, încăperea E10.1
4. fereastră, încăperea E10.1
5. fereastră, încăperea E8.1
6. fereastră, încăperea E8.1
7. ușă, încăperea E5
8. fereastră, încăperea E5
9. fereastră, încăperea E5
10. fereastră, încăperea E4
11. fereastră, încăperea E4.1

12. fereastră, încăperea E3.1
13. fereastră, încăperea E3.1
14. ușă, încăperea E1
15. ușă, încăperea E1.3
16. fereastră, încăperea E1.3

Circulația la nivelul etajului este facilitată de un foișor exterior din lemn. Capătul de sud al foișorului este așezat pe două console de piatră peste care au montat o lespede din piatră. Permite accesul în încăperea E11 (axa 2 de la etaj). Recent s-a rupt o bucată considerabilă din consola de sud. Tâmplăria foișorului datează din perioada 2009-2011. Imită doar parțial tâmplăria precedentă.

Parter

Parterul se compune din 13 încăperi principale, unele împărțite în spații mai mici. Coridorul de acces P6 are câte o ușă în ambele capete: spre vest intrarea din exterior, spre est intrarea dinspre curte. Restul spațiilor se află la nord și sud de coridor.

P1

Este singura încăpere cu plan poligonal deoarece pe latura de nord se află colțul navei și contrafortul fostei biserici dominicane. Are o boltă semicirculară pe axa est-vest. Pe latura de est se află două ferestre și o ușă cu acces din exterior²⁴, pe latura de vest o ușă de acces spre camera P2²⁵. Spațiul este împărțit într-un hol (P1), grup sanitar (P1.1) și o cameră (P1.2). Primele două sunt pardosite cu gresie, ultima cu parchet laminat. Pe planul din 1916 se pot observa două trepte care coboară în dreptul intrării de pe latura de est, ceea ce indică un nivel de călcare mai jos față de cel actual. Era amenajată ca și subsol/pivniță (Keller).

P2

Camera are o boltă semicirculară pe axa nord-sud și este pardosită cu parchet laminat. Pe latura de vest se află două ferestre, pe latura de nord o ușă, toate cu penetrații în boltă. Ambele ferestre aveau dimensiuni mai mici. Au fost modificate cu ocazia lucrărilor din 2009-2011. Ușa a fost modificată conform descrierii încăperii P1. În 1916 era amenajată ca și subsol/pivniță (Keller).

P3

Camera are o boltă semicirculară pe axa est-vest. Pe latura de est se află o fereastră și ușa de acces dinspre curte, pe latura de vest o ușă cu acces spre camera P4. Spațiul este divizat într-un hol (P3), o cameră (P3.3) și două grupuri sanitare (P3.1, P3.2). Camera este pardosită cu parchet laminat, în rest cu gresie. Coșul de fum dezafectat din colțul sud-vestic al camerei deservea și camera P4.

---

²⁴ 1916: aici se afla doar o ușă (axa 15) și o fereastră spre sud (axa 14). Se preconiza deschiderea unei noi ferestre la nord de ușă (axa16). Înainte de 2009 pe axa 14 se afla o ușă, axa 15 era zidită, axa 16 avea o mică fereastră.

²⁵ 1916: ușa avea dimensiuni mai mari, urma să fie demolat tot zidul. Zidul a fost totuși păstrat, au zidit ușa și l-au mutat mai spre sud până în 2009, când s-a revenit la vechea poziție a ușii, însă pare mai îngustă decât cea din 1916.

P4

Camera are o boltă semicirculară pe axa est-vest, în continuarea celei din P3. Este pardosit cu parchet laminat. Pe latura de est se află o ușă, pe latura de vest o fereastră. Conform unor imagini cu paramentul decapat din 2009, pe latura de sud a ieșit la iveală o ușă zidită cu deschidere în segment de cerc (model 3). Segmentul este amenajat cu cărămidă. Deasupra se află penetrația în bolta semicirculară. Ușa era zidită cu cărămidă. Pe latura de vest, la sud de fereastră, o fost identificată o altă deschidere semicirculară, amenajată din cărămidă (model 1). Poziția ei este mult mai joasă decât cea a ușii. Se raporta la un alt nivel de călcare. A fost zidită cu cărămidă.

P5

Încăperea este tăvănită. Pe latura de est se află ușa de acces dinspre curte și o fereastră, pe latura de vest două ferestre. Se compune dintr-un hol (P5), două camere (P5.1 și P5.2), un grup sanitar (P5.3) și camera centralei termice (P5.4). Holul și grupul sanitar este pardosit cu gresie, camerele cu parchet laminat, camera tehnică cu beton turnat. În 1916 aici era amenajată o capelă. Înainte de 2009 centrala termică se afla deja în această încăpere împreună cu un complex de grupuri sanitare.

P6

Coridorul de acces în clădire are o boltă în segment de cerc și este pardosit cu gresie. Pe latura de nord se află două uși, cu acces în camerele P7 și P8, respectiv accesul în casa scării, pe latura de est ușa de acces dinspre curte, pe latura de sud ușa spre camera P9, iar pe latura de vest ușa de acces dinspre stradă cu ancadrament gotic.²⁶ În 1916 pe latura de sud se afla o singură ușă poziționată însă diferit față de situația actuală. Proiectul prevedea atunci zidirea ei și deschiderea altor două uși noi. Dintre acestea s-a realizat una singură, cea folosită și în prezent.

P7

Încăperea este compartimentată în mai multe spații. Majoritatea se află sub treptele din casa scării. Se compune dintr-un hol (P7), grupuri sanitare (P7.1, P7.2) și o cameră (P7.3). Spațiile sunt tăvănite și pardosite cu gresie. Ușa de acces se află pe latura de sud, dinspre coridorul P6. Pe latura de est dispune de o fereastră.

P8

Camera are boltă în calotă boemă realizată din cărămidă și este pardosit cu parchet laminat. Pe latura de vest se află o fereastră și o mică nișă, pe latura de sud o ușă spre coridorul P6. Conform unor imagini cu paramentul decapat din 2009, pe latura de vest, între fereastră și nișă a ieșit la iveală o fereastră, pe latura de nord o ușă, iar pe latura de est o ușă, deasupra ei o altă deschidere mai mică (supralumină?). Această ușă și fereastra au arc de descărcare în segment de cerc realizat din două rânduri de cărămidă (model 2). Ușa avea pragul sub actualul nivel de călcare. Ușa de pe latura de nord are arcul de descărcare format dintr-un singur rând de cărămidă. Corespunde cu cel din camera P4 (model 3). Toate deschiderile au fost zidite cu cărămidă.

P9

---

²⁶ Ancadramentul este prezentat la descrierea fațadei de vest.

Este una dintre cele mai reprezentative camere ale imobilului. Bolta în cruce pe muchii are două travee. Momentan este decorat cu nervuri, console și chei de boltă realizate din polistiren. Pardoseala este din parchet laminat. Pe latura de est și vest este luminat de câte două ferestre. Cele de pe latura de vest au încadramente gotice.²⁷ Pe latura de nord se află o ușă dinspre coridorul P6 amenajată în secolul XX²⁸, iar pe latura de sud alte două uși cu încadrament gotic. Cel estic a fost descoperit abia în 2009. Îi lipsește un montant. Profilatura încadramentului se compune dintr-o scotie și o muchie teșită decorată cu baghetă. Cele două console care susțin lintoul sunt decorate cu câte un scut heraldic străpuse de bagheta lintoului. Celălalt încadrament este întreg și are profilatură identică. Aici consolele sunt decorate cu niște forme care doreau să fie probabil tot scuturi heraldice dar au forme neobișnuite și sunt poziționate anacronic. Coșul de fum care deservea această încăpere se află în colțul de sud-est. În 1916 aici se afla bucătăria azilului.

P10-P11

Încăperea este împărțită printr-un arc în segment de cerc în două camere, una mai mică spre vest (P10) și una mai mare spre est (P11). În 1916 între cele două camere se afla un zid de compartimentare. Ambele au câte o boltă în calotă boemă. Încăperea este pardosită cu gresie. Pe latura de est se află ușa de acces dinspre curte și o fereastră, pe latura de sud o ușă spre camera P12, pe latura de vest două ferestre, iar pe latura de nord o ușă spre camera P9. Cu ocazia decapării zidurilor în camera P11 a fost identificat o ușă pe latura de sud, respectiv nișa ușii gotice de pe latura de nord, ambele rămase zidite. În 1916 sala de mese se afla doar în încăperea P10. În prezent ocupă ambele încăperi.

P12

Împreună cu camera P13 face deja parte din tronsonul de sud al imobilului. Are tavan așezat pe o structură de grinzi de lemn. Este pardosit cu gresie. Are nivelul de călcare mai înalt cu 65 cm față încăperile anterioare. Pe latura de est se află ușa de acces dinspre curte și o fereastră, pe latura de sud o ușă spre P13, pe latura de vest o fereastră, iar pe latura de nord o ușă cu trei trepte spre P10. Spațiul este amenajat pentru bucătărie.

P13

Camera are tavan și pardoseală din beton turnat. Pe latura de nord se află ușa de acces dinspre P12, pe latura de est ușa de acces dinspre curte, pe latura de vest o fereastră. În colțul de nord-est se află un coș de fum care deservea camerele P12-P13.

Etaj

E1

Asemenea camerei P1 și acesta are plan poligonal din aceleași considerente. Imaginile cu paramentul decapat din 2009 documentează zidăria din piatră a bisericii și zidul claustrului adosat, ambele cu o serie de reparații ulterioare din cărămidă. O parte din zidăria originală a fost

---

²⁷ Încadramentele sunt prezentate la descrierea fațadei de vest.

²⁸ În 1916 ușa era poziționată ai spre est.

lăsată ca martor.²⁹ Spațiul este compartimentat în mai multe încăperi: hol (E1), grup sanitar (E1.1, E1.2), urcare în pod (E1.3). Acesta din urmă are podea din beton turnat, în rest spațiile sunt pardosite cu gresie. Pe latura de est urcarea în pod are o fereastră și o ușă dinspre foișor, iar holul ușă separată. Conform planului din 1916 pe latura de est se aflau doar două deschideri, situația actuală fiind rezultatul unei modificări ulterioare. Pe latura de sud se află o ușă (E3.1), accesul în holul E3, pe latura de vest o ușă (E2).

E2

Camera are pardoseală din parchet laminat. Pe latura de est se află ușa de acces dinspre hol, pe latura de vest o fereastră. În 1916 ușa se afla pe axa zidului, în prezent este poziționat mai spre sud. Tot atunci camera pare să fi avut două ferestre, care în sec. XX au fost zidite și deschisă una singură pe mijloc. În colțul de sud-est era un coș de fum.

E3

Spațiul este împărțit într-un coridor (E3), o camera pe latura de est (E3.1) și una pe latura de vest (E3.2). Coridorul este pardosit cu gresie, camerele cu parchet laminat. Camera de est are două ferestre pe latura de est și o ușă pe latura de nord, iar camera de vest două ferestre pe latura de vest și o ușă pe latura de est. Pe peretele de nord al încăperii E3.2, în urma decapării din 2009, a ieșit la iveală o ușă cu arc de descărcare realizat din două rânduri de cărămidă (model 2). Ulterior a fost zidit și străpuns de o altă ușă, mai mică. Și acesta a fost zidit astfel că ele nu mai figurează nici pe planul din 1916. Acolo unde coridorul străpunge peretele de sud al spațiului în 1916 se afla un coș de fum de mari dimensiuni. Peretele a fost demolat în 2009 și înlocuit cu un perete din BCA.

E4

Spațiul este împărțit într-un coridor (E4) care descrie un traseu în formă de L, două grupuri sanitare (E4.1, E4.2) și o cameră (E4.3). Coridorul și grupurile sanitare sunt pardosite cu gresie, camera cu parchet laminat. Pe latura de est și vest se află câte două ferestre. Una dintre ferestrele de pe latura de est (axa 10) a fost amenajată în perioada 2009-2011. Conform planului din 1916 aceasta era poziționată mai spre nord. Cu ocazia întocmirii fișei monumentului, pe latura de sud a încăperii E4.3, a ieșit la iveală un ancadrament gotic de ușă realizat din lemn. Este sculptat din patru piese: prag, doi montanți și lintou pe console. Are profil tip *kyma reversa*, care denotă influența renașterii. Arcul de descărcare deasupra ancadramentului este format din două rânduri de cărămidă, care însă par să fi deservit o ușă mai timpurie. Batantul ușii datează din secolul al XVIII-lea, însă a dispărut în perioada 2004-2009.³⁰ În colțul de sud-est al aceleiași camere se află un cămin tehnic.

E5

În acest spațiu este amenajată casa scării și holul care permite accesul în încăperile de la etaj. Scara se compune din două rampe și un podest între ele. Parapetul decorativ al scării este din lemn. Holul are pardoseală din gresie. Pe latura de est se află ușa de acces dintre foișor și două ferestre, pe latura de sud accesul în coridorul E8, pe latura de vest o ușă gotică, pe latura de nord accesul

---

²⁹ Ipoteza prezenței unei uși care permitea accesul din tribuna bisericii în claustru nu este confirmată de țesutul paramentului. Duda 2011, 12.

³⁰ Duda 2011, 11.

în coridorul E4. Ancadramentul gotic din piatră are muchia teșită. Face parte din tipul celor cu lintou pe console. Deasupra se află o supralumină mică patrulateră contemporană cu ușa. Pe latura de sud a încăperii a ieșit la iveală arcul de descărcare al unei uși realizat dintr-un singur rând de cărămidă. În 1916 se prevedea zidirea ei și deschiderea altora două. Pe axa uneia se află în prezent coridorul E8.

E6

Este singurul spațiu boltit. Are boltă semicirculară, în axul căreia se află ușa gotică de pe latura de est. În prezent este compartimentat într-un hol (E6) și un grup sanitar (E6.1), ambele pardosite cu gresie. Pe latura de vest se află o fereastră. Accesul în camera E7 și pe coridorul E8 sunt amenajări de sec. XX. Ele nu figurează pe planul din 1916.

E7

Camera are pardoseală din parchet laminat. Pe latura de sud se află ușa de acces dinspre hol (E6), pe latura de sud o fereastră.

E8

Coridor de acces în camerele E8.1 și E9. În 1916 el încă nu exista. Cele trei spații au format o singură cameră. Înainte de 2009 ușa de acces în camera E9 era mai spre sud. Este pardosit cu gresie.

E8.1

Camera are pardoseală din parchet laminat. Pe latura de est are două ferestre, pe latura de sud o ușă gotică zidită, pe latura de vest ușa de acces. Ancadramentul gotic din piatră a fost descoperit în 2009. Profilul se compune dintr-o baghetă tip pară și o scotie. Lintoul este așezat pe console decorate cu câte un scut heraldic.

E9

Camera are pardoseală din parchet laminat. Pe latura de vest are două ferestre, pe latura de sud o ușă gotică zidită, pe latura de nord ușa de acces. Ancadramentul gotic din piatră a fost descoperit în 2009. Face parte din tipul celor cu lintou pe console. Profilul se compune dintr-o scotie și o baghetă tip pară (ordinea mulurilor este inversă față de ancadramentul precedent). Din umplutura ușii au fost recuperate două piese gotice: montantul unei ferestre și traforul altei ferestre.³¹

E10

Spațiul se compune dintr-un coridor (E10) pardosit cu gresie, și două camere (E10.1 și E10.2) pardosite cu parchet laminat. Camerele au câte două ferestre și ușă de acces dinspre coridor.

E11

Împreună cu E12 fac parte din tronsonul de sud al clădirii. Spațiul se compune dintr-un coridor central, mai multe grupuri sanitare și un hol care face legătura cu foișorul exterior. Toate sunt

---

³¹ Duda 2011, 12.

pardosite cu gresie. Pe latura de est se află ușa dinspre foișor și o fereastră, pe latura de sud o fereastră. Grupurile sanitare deservesc camerele E10 și E12.

E12.

Se compune dintr-un hol (E12) și două camere, E12.1 spre est și E12.2 spre vest. Toate sunt pardosite cu parchet laminat. Camera de est are o nișă pe latura de est, o fereastră pe latura de sud și ușa de acces pe latura de vest. Camera de vest are o nișă pe latura de sud, o fereastră pe latura de vest și ușa de acces pe latura de nord.

ETAPE DE CONSTRUCȚIE

Cele mai importante surse privind arhitectura medievală a bisericii dominicană sunt hărțile orașului realizate de inginerii armatei imperiale austriece și vedutele din sec. XVIII. Despre Bistrița dispunem de trei asemenea hărți, realizate de Giovanni Morandi Visconti (1699), Stefan Lutsch (1736) și Theumerm (1750).³² Vedutele datează din 1735 (artist necunoscut) și 1736 (Johann Ignatz Haas pe baza celui din 1735). Vederea lui Hass împreună cu harta lui Lutsch fac parte din mapa lui Johann Konrad von Weiss.³³ Pentru interpretarea clădirilor cele mai acurate sunt harta Lutsch și vederea din 1735. Pe hartă se poate distinge clar nava și corul alungit al bisericii, o clădire (capele?) adosată laturii de nord a navei și claustrul situat pe latura de sud a bisericii. Deși poziționarea claustrului față de biserică diferă pe cele trei hărți, locația actuală a aripii de vest față de biserică pare să susțină acuratețea hărții Lutsch. Claustrul avea trei aripi care închideau o curte interioară patrulateră. Așa cum am amintit, situația aripii de vest este clară. Deoarece tronsonul de sud al aripii pare să fi făcut parte din aripa de sud, ne-ar fi ajutat mai multe informații concrete despre ea. Existența aripii de sud este o prezență constantă pe hărțile orașului, în schimb nu apare pe vedute, astfel că nu știm nimic despre volumetria ei și cum se raporta la aripa de vest. Pe vederi nici nu pare mănăstirea să fi avut pe latura de sud o clădire. Poziția aripii de est ridică și ea o serie de probleme. Pe vederi aripa este poziționată pe aliniamentul arcului de triumf al bisericii, acolo unde este și normal să fie. Harta lui Lutsch documentează clădirea mai spre est, în capătul bisericii, unde se află absida corului. În schimb lipsește de pe hartă aripa din dreptul arcului de triumf. Mai menționăm faptul că această clădire pare să fi avut o extensie spre est, desenate pe vedute într-o stare de ruină, la sud de corul bisericii. Dificil de interpretat este și latura de nord a claustrului. Aici biserica are trei contraforturi, adică în forma inițială chiar și porticul putea lipsi. Ulterior și aici a fost amenajată o aripă sau cel puțin un portic. Pe vedute apare un singur zid străpuns de ferestre. Pe baza acestor informații forma claustrului rămâne în mare parte incertă, urmând ca cercetările arheologice să clarifice planimetria ansamblului mănăstiresc.

Construcția unor blocuri rezidențiale în anii 1980 în zona corului bisericii a oferit cea mai bună oportunitate pentru cunoașterea arhitecturii mănăstirii dominicană. Acele lucrări au avut loc din păcate fără supravegherea unui arheolog. Au fost recuperate doar câteva piese de piatră profilată: geneza unui arc în segment de cerc, nervuri gotice și un nod cu trei nervuri, dificil de puse în context.³⁴ Reamenajarea clădirii în perioada 2009-2011 a făcut posibilă cercetarea arheologică a mănăstirii pentru prima dată.³⁵ Zidurile scoase la iveală au fost identificate cu latura de sud a bisericii și cu latura de est a claustrului. Aripa de sud a claustrului a fost de asemenea surprinsă. Un canal amenajat pe direcția est-vest putea să aibă legătură cu un hipocaust sau canal de transport al apei. În aripa de sud, încastrată în zidărie, se păstrează și în prezent un element arhitectonic profilat cu tor și scotie. Dintre piesele recuperate se remarcă baza unei coloane angajate, descoperită în zona aripii de est, fragmente de nervuri ceramice cu cavetă dublă și un trafor de fereastră. În lapidarul muzeului se află un nod cu geneza a trei nervuri din piatră decorate cu cavetă dublă. Cele ceramice și cele din piatră făceau parte din structuri diferite (biserică și

---

³² Băldescu 2012, 168.

³³ Borbély 1943, 9, 19; Szalai 2018, 65-66, 367.

³⁴ Salontai 2002, 114-116; Gaiu 2010, 77; Gaiu – Duda 2011, 14.

³⁵ Cercetarea arheologică condusă de Corneliu Gaiu încă nu este publicată. Scurtă descriere a săpăturii: Gaiu – Duda 2011, 14; Duda 2011, 13.

porticul mănăstirii?), însă datează din aceeași perioadă și documentează remodelarea bolților în a doua jumătate a secolului al XV-lea. În clădirea azilului, din umplutura ușii gotice din camera E9, au mai fost recuperate două fragmente gotice.³⁶ Prima este tot un trafor de fereastră, care, prin structura sa complexă multilobată, decora mai degrabă una dintre ferestrele bisericii. Cealaltă piesă, un montant de fereastră patrulateră, făcea probabil parte din clădirea claustrului.

Cu ocazia reamenajării clădirii în 2009-2011 tencuiala a fost înlăturată pe toată suprafața pereților. A fost momentul cel mai oportun să obținem informații concludente și bogate privind arhitectura claustrului. Din păcate paramentul decapat nu a fost documentat. Doar câteva fotografii realizate la vremea respectivă ne stau mărturie despre țesutul paramentului.³⁷

Din categoria izvoarelor scrise fac parte două descrieri care ne oferă detalii mărunte dar totuși semnificative despre clastru. Prima, întocmită în 1699 de către părintele iezuit Rudolph Bzenszky, conține următoarea descriere: „Mănăstirea dominicanilor este foarte mare și dotată cu multe chilii și cu o fântână cu apă foarte bună, fântână pe care este sculptat anul 1487.”³⁸ A doua descriere, întocmită de către fratele dominican Augustin Marics (Agostino Morin?) datează din 1754: „Aici se află o mănăstire măreață, unde, într-o aripă, locuiesc diverși profesioniști, care trebuie să plătească rentă anuală părinților piariști. În urmă cu câțiva ani, părinții piariști au demolat bolta refectoriului și a corului bisericii. În refectoriu se află un izvor foarte curat cu inscripția 1487. Ieșind din refectoriu, ne îndreptăm spre sud între zidurile orașului, în grădina mănăstirii, care a fost folosită cândva la dispersia? (Zerstreuung) călugărilor. Spre răsărit se află o grădină mare deținută de părinții piariști și diverși cetățeni care locuiesc pe pământul fostei mănăstiri.”³⁹

Pe parcursul secolului al XVIII-lea biserica și clastrul au fost treptat demantelate, singura aripă păstrată fiind cea de vest care în secolul respectiv era deja singura cu acoperiș. După cum reiese din cercetările arheologice și cele de parament prezentate mai sus, documentarea zidăriei și fundațiilor dezvelite nu a fost riguroasă, astfel că s-a pierdut multă informație prețioasă. În aceste condiții este destul de dificilă prezentarea evoluției arhitectonice a mănăstirii, care a început cândva în a doua jumătate a secolului al XIII-lea. Momentan nu dispunem de pietre profilate databile în epoca respectivă. Ansamblul mănăstiresc a ocupat un teren considerabil în topografia orașului care în evul mediu era delimitat de un zid de incintă propriu. Suprafața ei a suferit modificări foarte probabil după 1465, când s-a început construcția fortificației orașului. După terminarea acestor lucrări s-a și iscat un conflict între oraș și convent în legătură cu asigurarea accesului la zidul orașului care era blocată de structurile mănăstirești.⁴⁰ Circulația în zona respectivă era cu atât mai importantă cu cât lângă mănăstire a fost construit Turnul Dogarilor. Din toată incinta dominicană hărțile din secolul al XVIII-lea surprind doar grădinile situate la est de biserică, descrisă și de către Augustin Marics, unde se aflau anexele gospodărești. Zidul grădinii avea o poartă pe latura de nord, documentată doar de planul lui Giovanni Morando Visconti.

Clastrul a fost construit în mai multe etape. Materialul de construcție este cu precădere piatra de carieră, la etaj însă cărămida devine preponderentă. Zidăria pare să aibă emplecton,

---

³⁶ Duda 2011, 12.

³⁷ Ancadramentele gotice descoperite atunci și câteva piese recuperate au fost prezentate de Vasile Duda într-un articol: Duda 2011, 11-13.

³⁸ Rus 1996, 455.

³⁹ Iványi 1939, 40.

⁴⁰ Salontai 2002, 108-109.

paramentul fiind lucrat mai îngrijit. Ancadramentele sunt realizate din calcar. Moștenire excepțională este ancadramentul din lemn de la etaj, dar și grupajul de ferestre cu supralumină.

Planimetria claustrului nu este prea clară, singura certitudine fiind poziția aripii de vest. Având în vedere că este adosată bisericii, care avea un contrafort la vremea respectivă, demonstrează clar că această aripă este mai târzie decât biserica. Dacă ar fi fost construite deodată, nu era necesară inserția contrafortului. Celălalt capăt al clădirii, prin nivelurile de călcare, structura acoperișului etc., pare să fi făcut parte din aripa de sud al claustrului. Dacă admitem această ipoteză, înseamnă că în forma sa veche claustrul avea planul în U, curtea fiind închisă dinspre vest la o dată ulterioară. La momentul demolării aripii de sud, capătul de lângă aripa de vest a fost păstrată și zidită, astfel că pe această latură nu dispune de cornișă.

Interpretarea nivelurilor de călcare în aripa de vest este destul de dificilă. Ancadramentele gotice de la parter și ferestrele gotice de la camera P9 susțin în mare parte nivelul actual de călcare. Spre capătul dinspre biserică însă au apărut o serie de deschideri (P2 exterior, P4) care demonstrează un prag situat la cca. -50 cm. Treptele care coborau în P1 conform planului din 1916, arată același lucru. Față de acest nivel ferestrele simple gotice de la etaj, prin poziția lor, ar permite existența chiar și a unui etaj intermediar. În forma sa originală aripa de vest era oricum mai înaltă, iar ferestrele de la etaj puteau lumina câte o chilie.

Compartimentarea interioară a aripii este și ea o chestiune extrem de dificilă. Lipsa documentației paramentului îngreunează și mai mult situația. Pe anumite segmente aripa pare să fi fost împărțită printr-un zid median în două rânduri de camere. Spațiile cu două ancadramente gotice în evul mediu puteau fi încăperi unitare. Urmele existenței unui coridor central nu pare verosimilă. Nu este clar însă dacă aripa avea portic sau cum era rezolvată circulația mai ales la nivelul etajului. Porticul, în mod surprinzător, lipsește din arhitectura ansamblului mănăstiresc.

Ancadramentele gotice ar putea data atât construcția aripii, cât și refacerea ei. Ele pot fi datate atât spre finele secolului al XV-lea, cât și la începutul celui următor. Cele de la etaj (E8, E9) sunt de cea mai bună calitate și pot fi corelate cu data 1487 de pe fântâna de la refectoriu. Cele din camera de la parter P9 sunt lucrări mai naive, cu elemente de profil greșit interpretate. La începutul secolului al XVI-lea poate fi sigur datată ancadramentul de ușă de la intrarea principală, și cel din lemn, de la etaj, cu anumite trăsături renașcentiste. Aceste date demonstrează nu numai o fază principală de construcție, dar și reamenajări pe parcursul evului mediu târziu.

Pe parcursul secolului al XVIII-lea clădirea a fost radical transformată. Bolțile în calotă boemă datează deja din această perioadă (P8, P10, P11). Bolțile semicirculare sunt prezente doar în capătul de lângă biserică. Ele ar putea fi moștenirea evului mediu. Bolta în cruce pe muchie din camera P9 era larg răspândită atât în evul mediu cât și în secolele următoare. Multe spații au fost recompartimentate, ușile și ferestrele nou tăiate sau reamenajate. Din această perioadă datează casa scării, construită probabil în locul celui medieval.⁴¹ Foișorul exterior demontat în 2009, parapetul scării interioare și șarpanta acoperișului așezată pe console de lemn ar putea data din secolul al XIX-lea. Conform imaginilor de arhivă, șarpanta acoperișului a fost modificată la cotele actuale cândva înainte de 1990. După cum se poate constata, din secolul al XVIII-lea clădirea a suferit reamenajări, recompartimentări și renovări repetate. Ultima a avut loc în perioada 2009-2011. Cu această ocazie au avut loc intervenții de consolidare a clădirii, au schimbat toată tâmplăria ușilor și ferestrelor, au refăcut foișorul exterior de la etaj, au recompartimentat

---

⁴¹ „În zona scării de acces (azi cu rampă cotită) s-a constatat existența unui acces inițial cu o singură rampă specific perioadei medievale.” Duda 2011, 12.

majoritatea spațiilor de la etaj, majoritatea cu pereți pe structuri metalice, au pardosit toate spațiile căminului și au înlocuit învelitoarea acoperișului. Tot atunci au fost demolate mai multe clădiri anexe de pe latura de sud a curții.

PROPUNERI

Clădirea căminului pentru persoane vârstnice, deși a fost renovată în perioada 2009-2011, datorită unor greșeli de proiectare și a lucrărilor de execuție de slabă calitate iarăși necesită intervenții rapide. Pe baza documentației existente și a observațiilor făcute la fața locului, propunem următoarele:

1. Informații concludente privind evoluția arhitectonică a mănăstirii ne pot oferi doar săpăturile arheologice. Curtea căminului acoperă o suprafață prin care s-ar putea cerceta atât fosta biserică a mănăstirii cât și aripa de sud și est a claustrului. Totodată se pot astfel recupera piese originale din clădirile demolate ale mănăstirii, care ar ajuta atât la interpretarea istoriei sale cât și la îmbogățirea lapidarului medieval al muzeului.
2. Desfacerea imitației de boltă gotică realizată din polistiren în camera P9.
3. Cercetarea dendrocronologică a ancadramentului de lemn din camera E4.3.
4. Verificarea și completarea consolelor care susțin foișorul exterior din dreptul camerei E11.
5. Având în vedere vecinătatea Turnului Dogarilor, aripa de vest a fostei mănăstiri are merita redată circuitului turistic din zona centrală a orașului. Astfel s-ar putea crea un traseu, care ar lega cele două foste mănăstiri medievale ale orașului trecând prin piața centrală. O asemenea inițiativă ar revitaliza și zona străzilor din vecinătatea turnului și al fostei mănăstiri.

Dr. Lupescu Radu
arheolog expert Ministerul Culturii AM/E/610

Dr. Kovács Zsolt
expert istoric de artă Ministerul Culturii MC E170

BIBLIOGRAFIE

- Balanyi György, Bíró Imre, Bíró Vencel, Tomek Vince: *A Magyar Piarista Rendtartomány története*. Budapest, 1943.
- Băldescu, Irina: *Transilvania medievală. Topografie și norme juridice ale cetăților Sibiu, Bistrița, Brașov, Cluj*. București, 2012.
- Berger, Albert: *Urkunden-Regesten aus dem Archiv der Stadt Bistritz in Siebenbürgen 1203-1570*. Aus dem Nachlass herausgegeben von Ernst Wagner. I—II. Köln-Wien, 1986.
- Borbély Andor: *Erdélyi városok képeskönyve 1736-ból*. Kolozsvár, 1943.
- Dahinten, Otto: „Beiträge zur Geschichte der Stadt Bistritz.” *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde* 50(1944) 83-89.
- Dahinten, Otto: *Geschichte der Stadt Bistritz in Siebenbürgen*. Köln-Wien, Böhlau 1988.
- DIR C XIV = *Documente privind istoria României*. Veacul XIV. C Transilvania. 1953-
- Duda, Vasile: „Elemente de pietrărie medievală descoperite în anii 2010–2011, pe șantierele din municipiul Bistrița.” *Studia Universitatis Babeș Bolyai*, 56. Historia Artium, 1, 2011, 9–24.
- Fabritius, Karl: „Zwei Funde in der ehemaligen Dominikanerkirche zu Schässburg.” *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge*. 5.1(1861): 1-40.
- Gaiu, Corneliu – Duda, Vasile: *Topografia monumentelor din Municipiul Bistrița. Centrul istoric*. Cluj-Napoca, 2008.
- Gaiu, Corneliu: *Lapidarium – Muzeul Bistrita*. Cluj-Napoca, 2010.
- Gaiu, Corneliu – Duda Vasile: *Mănăstirile Bistriței*. Cluj-Napoca, 2011.
- Implom Lajos: *Adatok a Szent Domonkos-rend magyarországi rendtartományának történetéhez. A rendtartomány alapításától 1526-ig*. Vasvár, 2017.
- Iványi Béla: „Geschichte des Dominikanerordens in Siebenbürgen und der Moldau. Hauptsächlich unter Benützung des Zentralarchivs des Dominikanerordens in Rom.” *Siebenbürgische Vierteljahrsschrift* 62-63 (1939-1940): 22–59, 241–256, 379–394.
- Iványi Béla: „Geschichte des Dominikanerordens in Siebenbürgen und der Moldau.” *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde NF*, 50 (1944): 545-572.
- Lupescuné Makó Mária: „A Domonkos Rend középkori erdélyi kolostorainak adattára.” *Történelmi Szemle* 46.3-4 (2004): 339-384.
- Mândrescu, Gheorghe: *Arhitectura în stil renaștere la Bistrița*. Cluj-Napoca, 1999.
- Pfeiffer, Nikolaus: *Die ungarische Dominikanerordensprovinz von ihrer Gründung 1221 bis zur Tatarenverwüstung 1241-1242*. Zürich, 1913.

Rupp Jakob: *Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézményekre*. III. Budapest, 1876.

F. Romhányi Beatrix: „Domonkos kolostorok birtokai a későközépkorban.” *Századok* 144 (2010): 395-410.

Rus, Vasile: „Syllogimaeorum Transylvaniae Ecclesiae Libri Septem de Rudolph Bzenszky. Cuvânt prevenitor, text latin reconstituit (Index Librorum et Praelegomena) și traducere.” *Acta Musei Napocensis* 33.2 (1997): 369-457.

Salontai, Sanda: „Despre arhitectura unui monument dispărut. Conventul dominican din Bistrița.” *Revista Bistriței* 14 (2000): 409-417.

Salontai, Mihaela Sanda: *Mănăstiri dominicane din Transilvania*. Cluj-Napoca, 2002.

Siptár Dániel: „A domonkos rend visszatérési kísérlete Erdélybe a 18. század elején.” *Levéltári Közlemények* 83 (2012): 69-129.

Szalai Béla: *Iconographia locorum Transsylvaniae*. Kolozsvár-Sepsiszentgyörgy, 2018.

Ub = *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*. 1892-

ILUSTRĂȚII

**Cămin pentru persoane vârstnice Bistrița, mun. Bistrița, jud. Bistrița Năsăud.
LMI BN-II-m-A-01504**

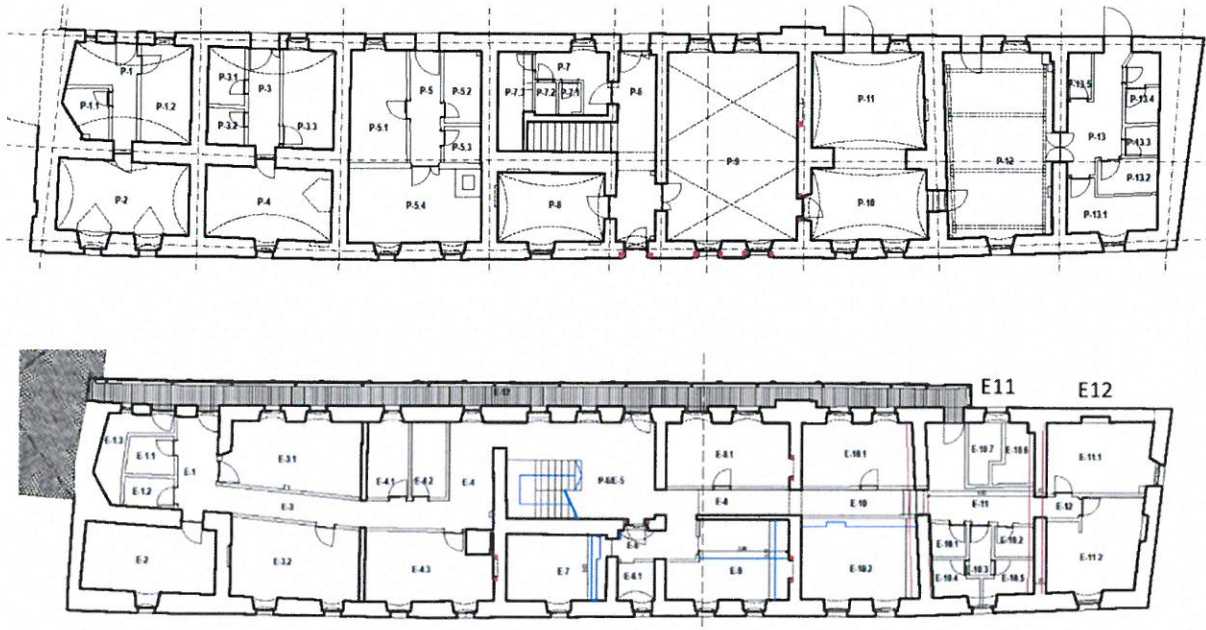

Fig. 1 Planul căminului, parter și etaj, cu numerotarea spațiilor. Situația din 2022

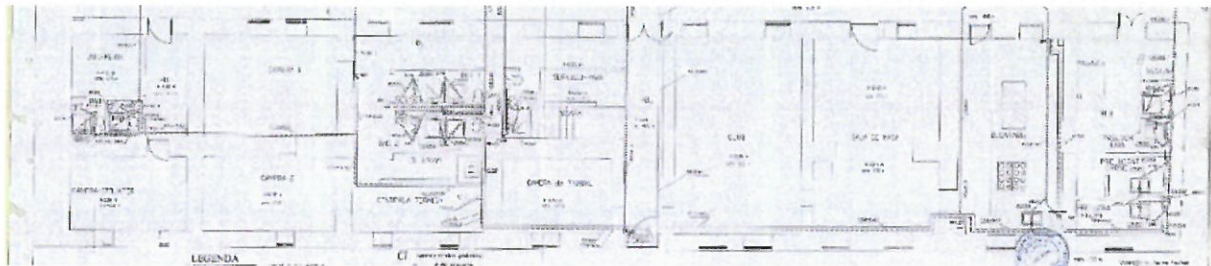

Fig. 2 Planul căminului, parter și etaj. Situația anterioară reamenajării din 2009 și proiect de reamenajare

Cămin pentru persoane vârstnice Bistrița, mun. Bistrița, jud. Bistrița Năsăud.
LMI BN-II-m-A-01504

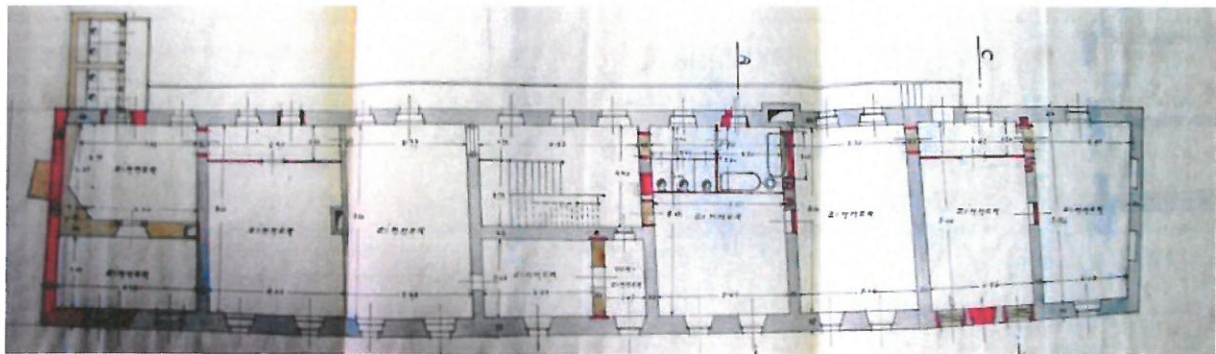
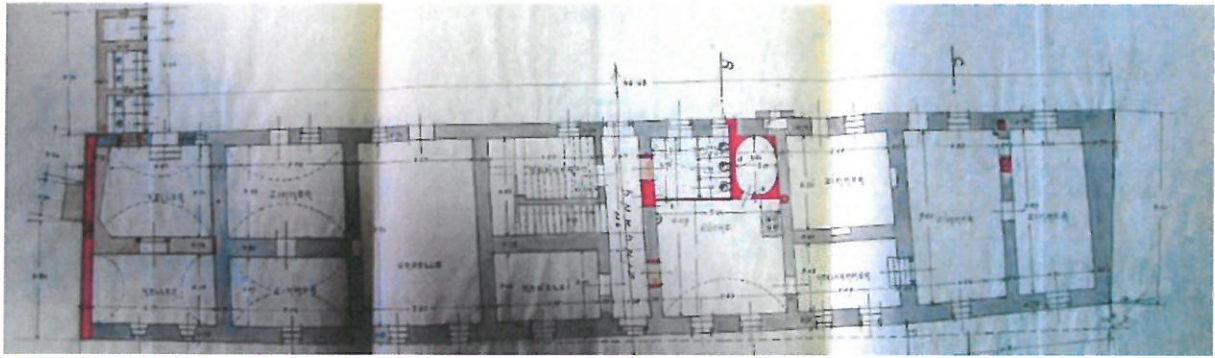

Fig. 3 Planul căminului, parter și etaj. Situația din 1916. Marou: propuneri de demolare. Roșu: propuneri zidărie nouă

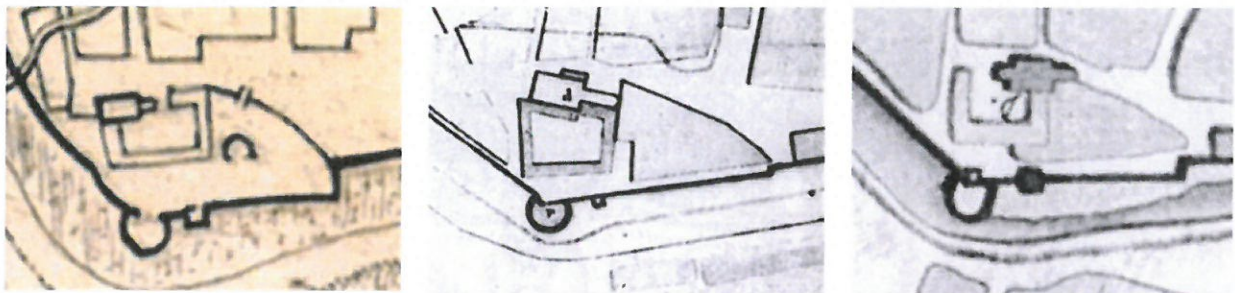

Fig. 4 Detalii cu amplasamentul mănăstirii.
Giovanni Morandi Visconti (1699), Stefan Lutsch (1736), Theuerm (1750)

Fig. 5 Veduta orașului. Artist anonim. 1735

Fig. 6 Detaliu cu ruina mănăstirii dominicane

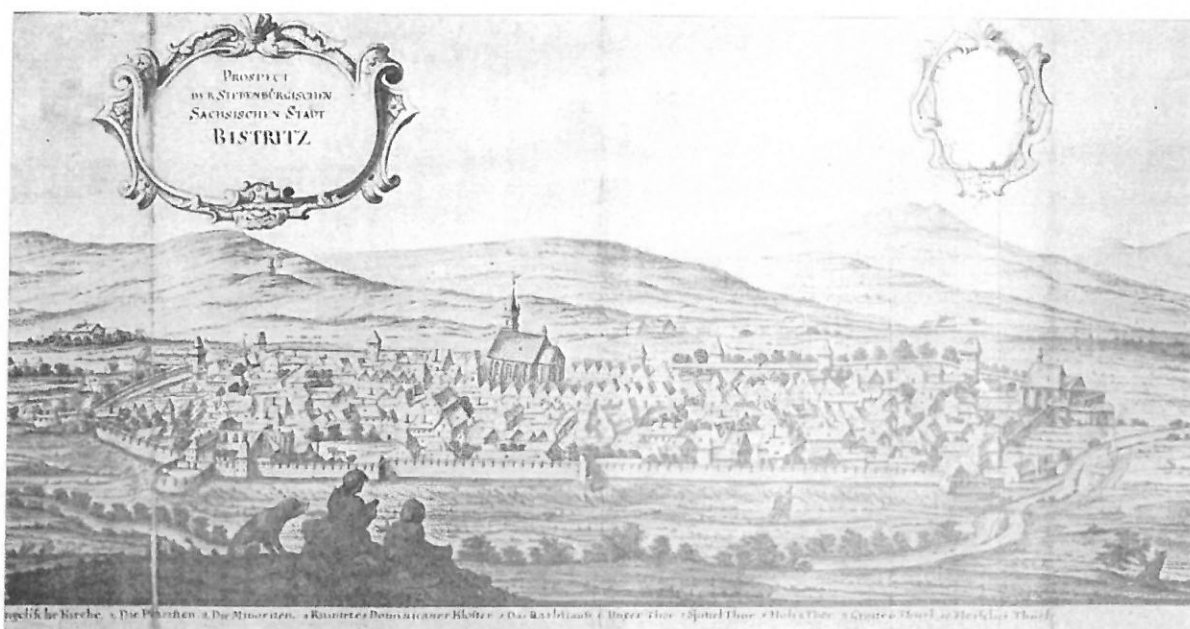

Fig. 7 Veduta orașului. Johann Ignatz Haas. 1736

Fig. 8 Detaliu cu ruina mănăstirii dominicane

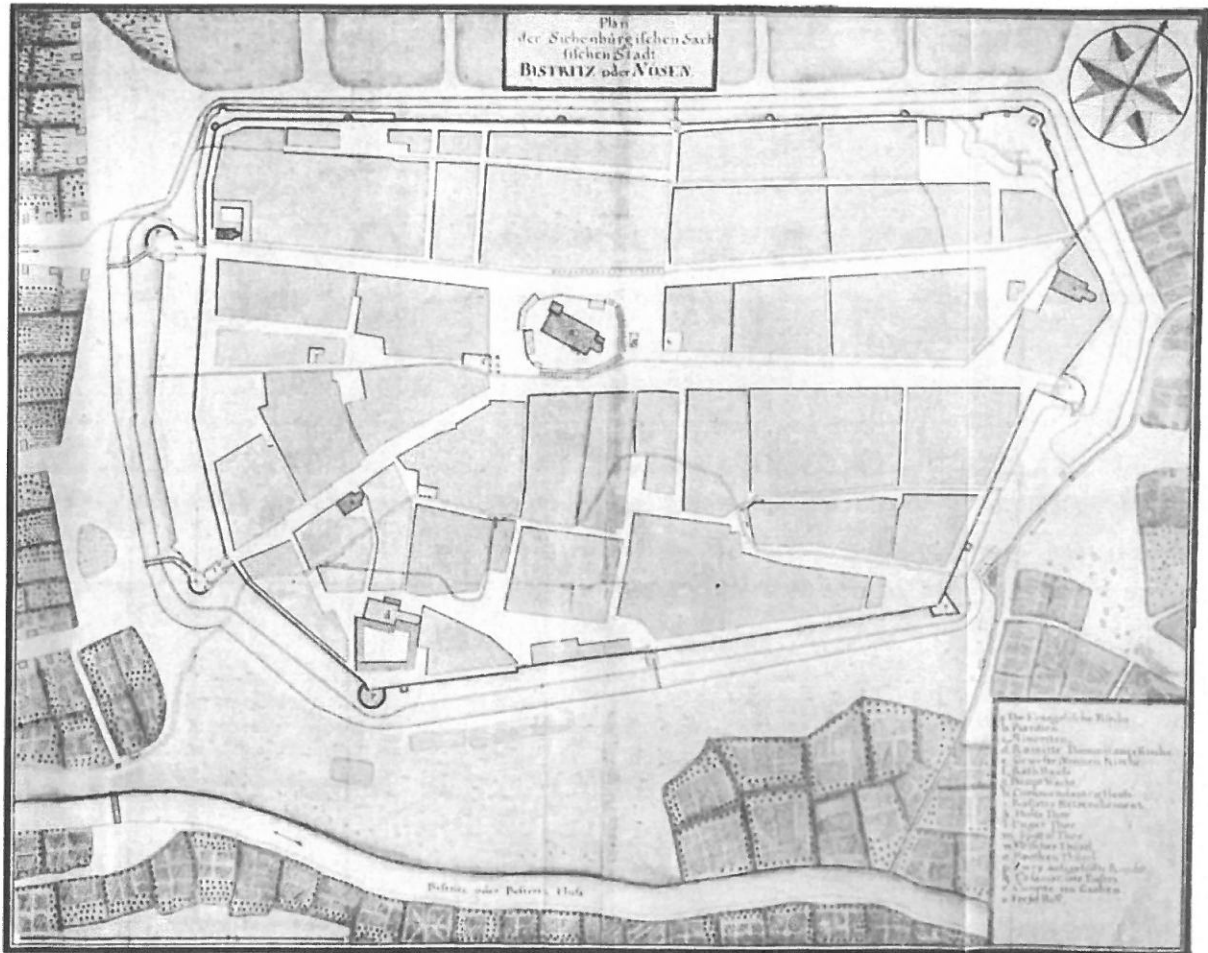

Fig. 9 Harta orașului. Stefan Lutsch. 1736

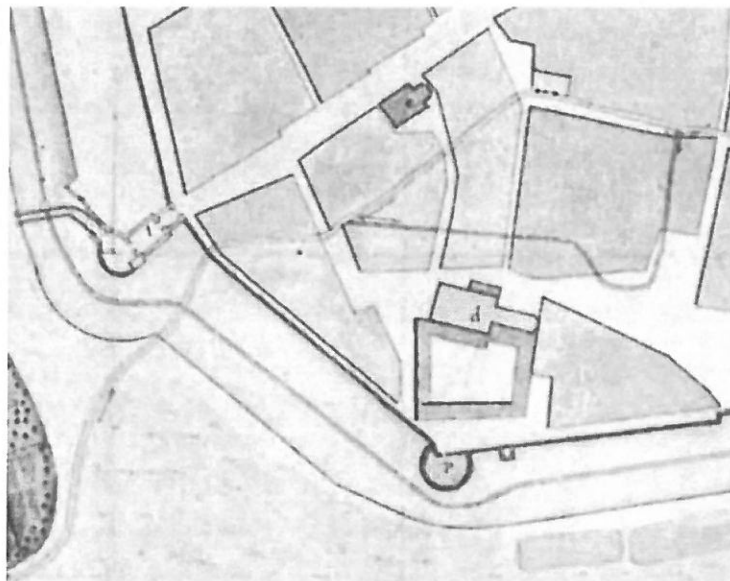

Fig. 10 Detaliu cu amplasamentul mănăstirii

Fig. 11 Fațada de vest. Începutul sec. XX

Fig. 12 Fațada de vest. Anii 1980

Fig. 13 Fațada de vest

Fig. 14 Colțul de nord-vest în timpul decapării (2009)

Fig. 15 Fațada de vest și sud

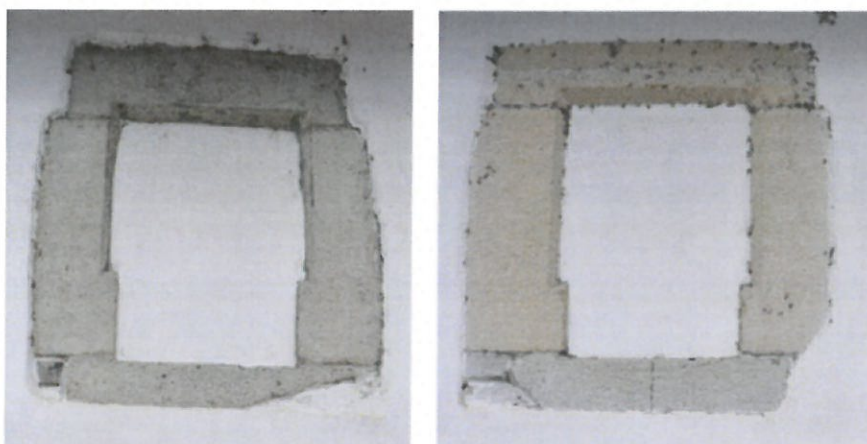

Fig. 16 Ferestrele gotice de la etaj

Fig. 17 Ferestrele gotice de la etaj în timpul dezvelirii

Fig. 18 Intrarea principală și grupajul de ferestre gotice de la parter

Fig. 19 Intrarea principală înainte și după restaurarea din 2009-2011.
Virgil Pop (imaginea din stânga)

Fig. 20 Detaliu cu ferestrele de la parter

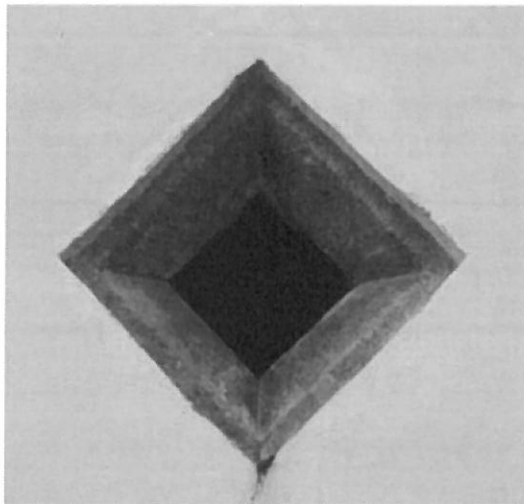

Fig. 21 Detaliu cu supralumina de la parter

Fig. 22 Fațada de nord

Fig. 23 Fațada de nord

Fig. 24 Fațada de est

Fig. 25 Fațada de est înainte de renovarea din 2009

Fig. 26 Clădirea în timpul renovării din 2009-2011

Fig. 27 Fațada de est cu paramentul decapat (2009)

Fig. 28 Fațada de est cu paramentul decapat (2009)

Fig. 29 Curtea și clădirile anexe înainte de demolare (2010). Virgil Pop

Fig. 30 Consolele de pe latura de est în timpul renovării. 2010. Virgil Pop

Fig. 31 Consolele de pe latura de est. Situația din 2022

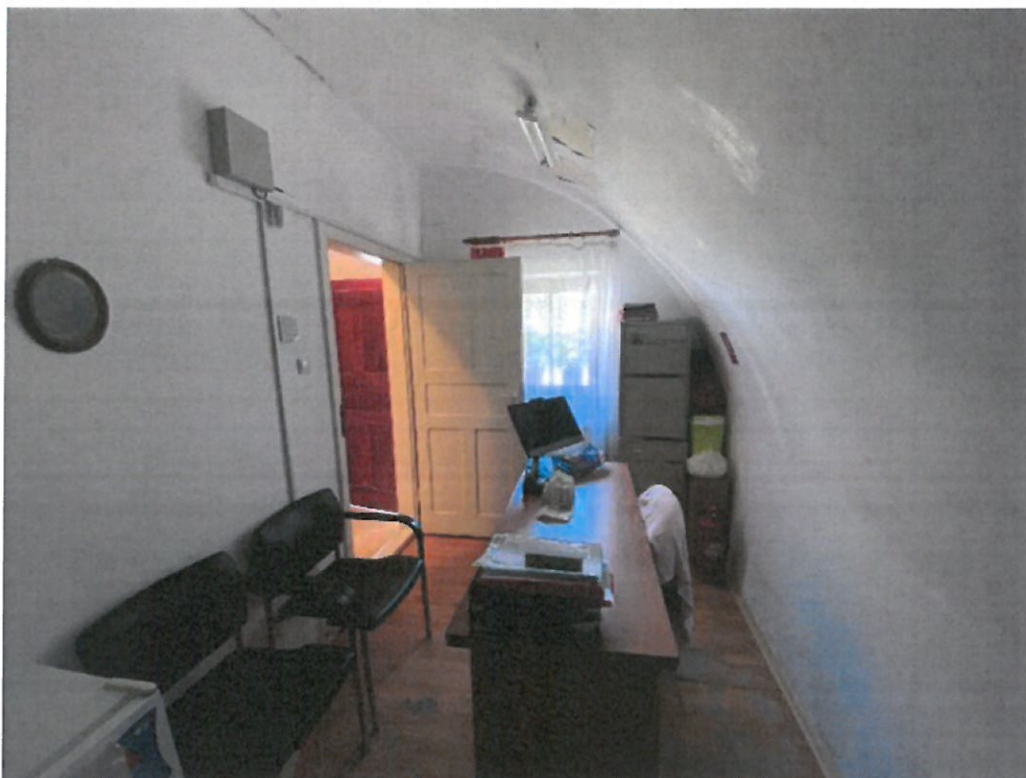

Fig. 32 Camera P1

Fig. 33 Camera P2

Fig. 34 Camera P3

Fig. 35 Grup sanitar P3

Fig. 36 Camera P4

Fig. 37 Camera P4. Virgil Pop

Fig. 38 Camera P5.1

Fig. 39 Camera P5.4

Fig. 40 Coridor P6

Fig. 41 Grup sanitar P7

Fig. 42 Camera P8

Fig. 43 Camera P8. Virgil Pop

Fig. 44 Camera P9

Fig. 45 Camera P9 după decapare (2009)

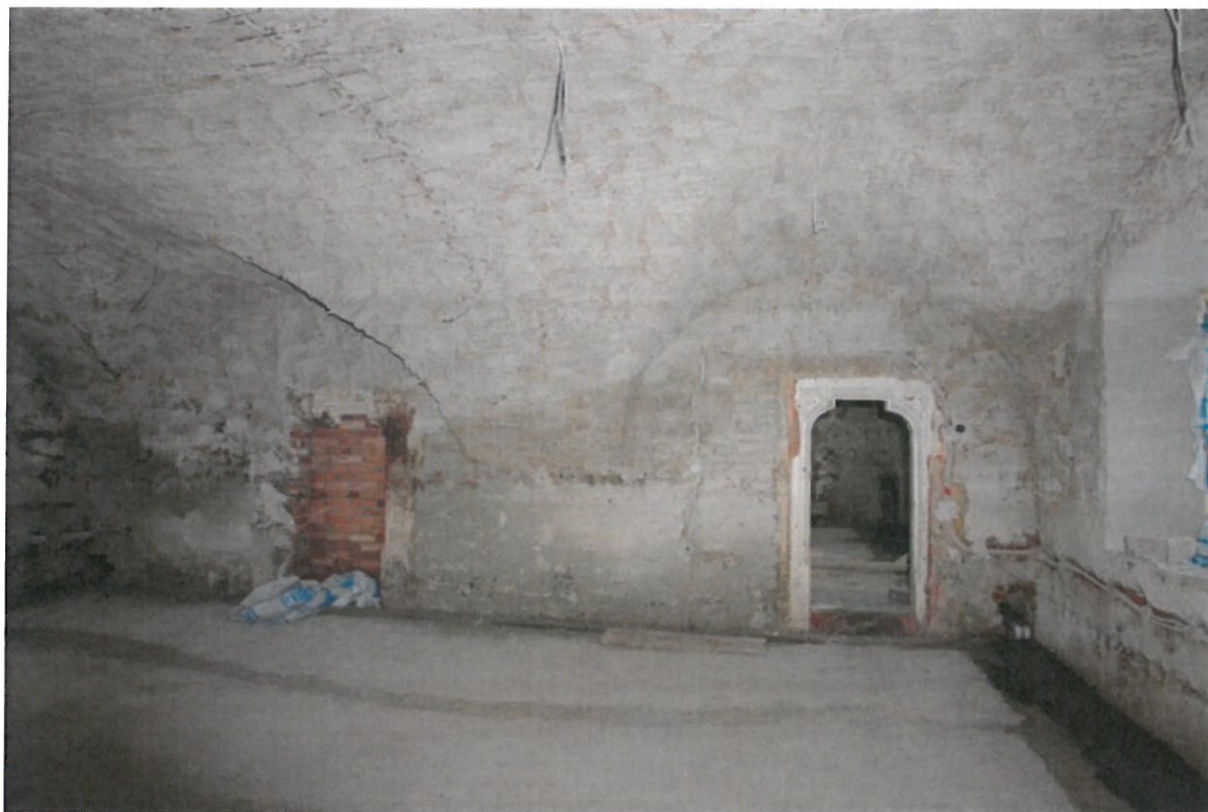

Fig. 46 Camera P9 după decapare (2009). Virgil Pop

Fig. 47 Ancadrament gotic în camera P9, est

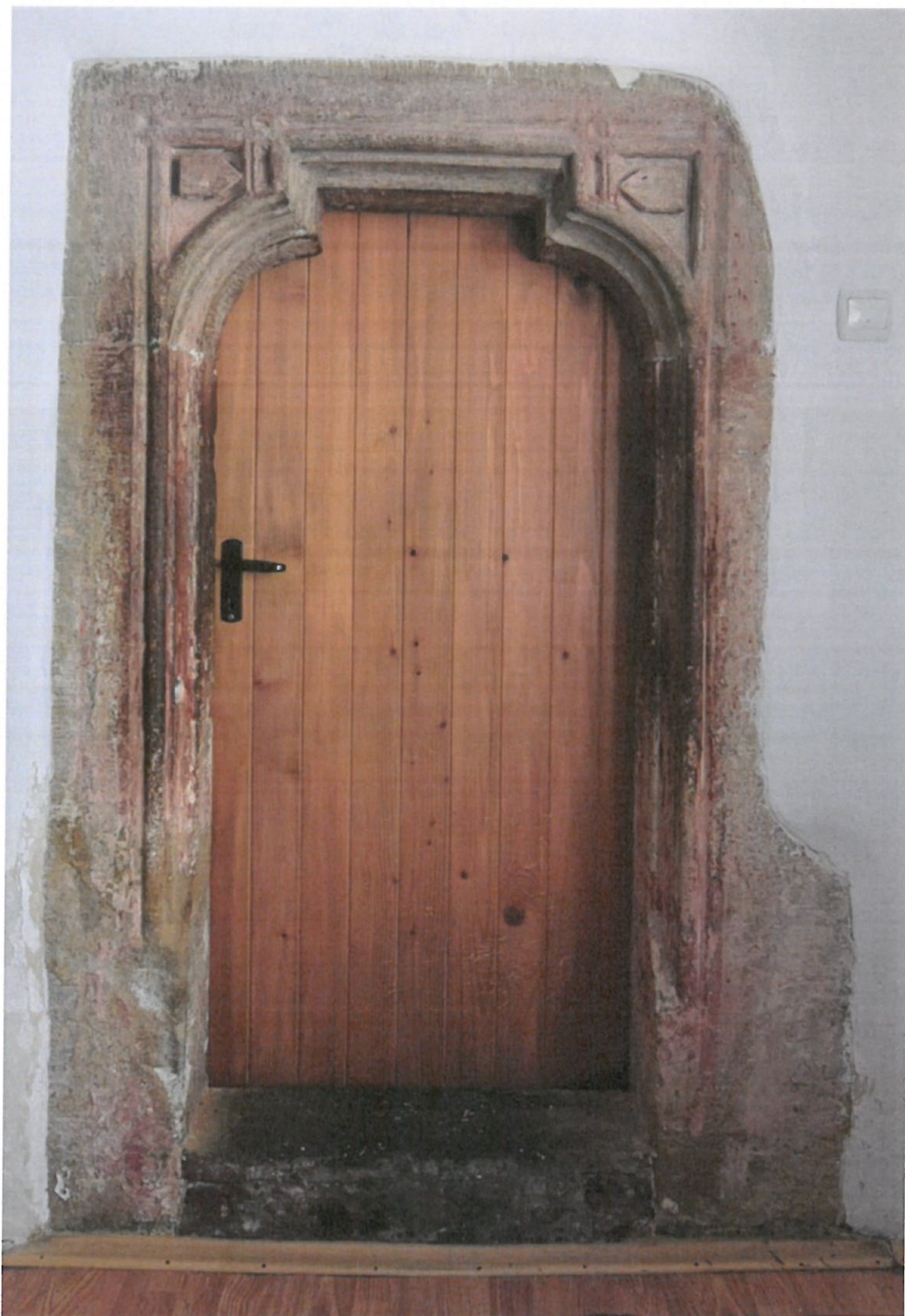

Fig. 48 Ancadrament gotic în camera P9, vest

Fig. 49 Camerele P10-P11

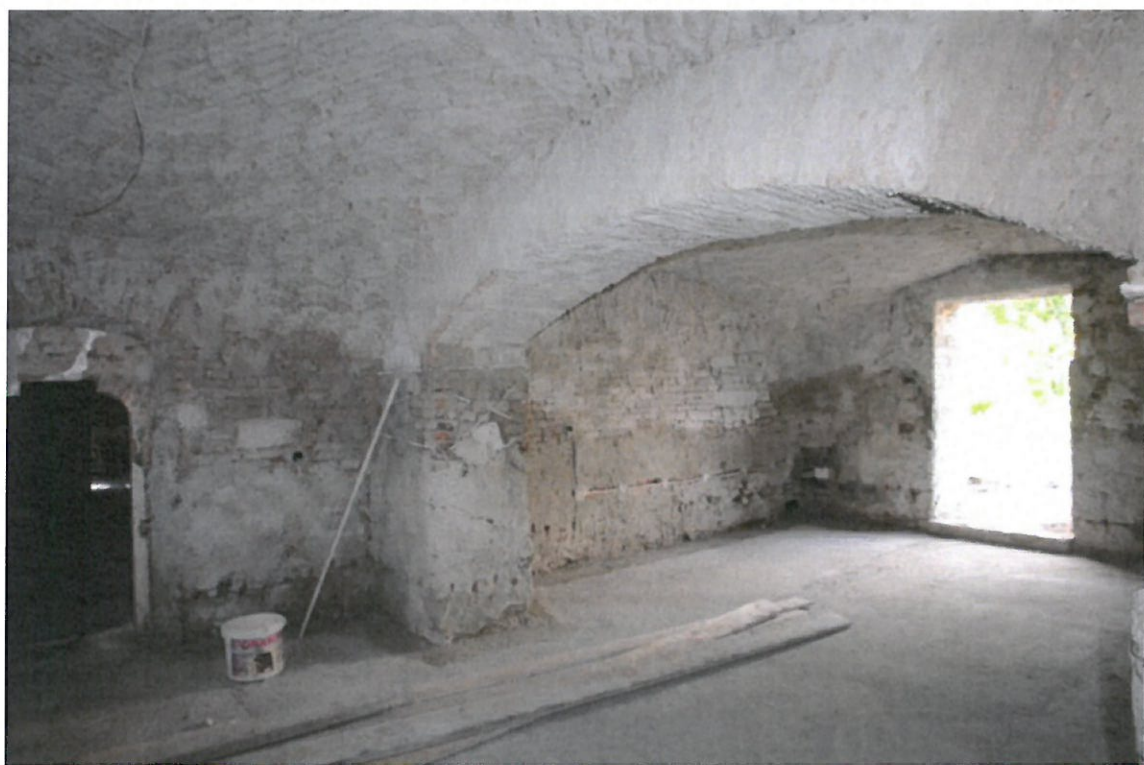

Fig. 50 Camerele P10-P11 după decapare (2009). Virgil Pop

Fig. 51 Camerele P10-P11 după decapare (2009). Virgil Pop

Fig. 52 Încăperea P12

Fig. 53 Camera P13

Fig. 54 Coridor E1

Fig. 55 Camera E1.3 după decapare (2009)

Fig. 56 Camera E2

Fig. 57 Camera E3.2

Fig. 58 Coridor E4

Fig. 59 Camera 4.3. Virgil Pop

Fig. 60 Ancadrament gotic din lemn în camera E4.3. Înainte și după restaurare

Fig. 61 Ancadrament gotic din lemn în camera E4.3. Detaliu

Fig. 62 Casa scării E5

Fig. 63 Casa scării E5

Fig. 64 Casa scării după decapare (2009). Sanda Salontai

Fig. 65 Ușa gotică dinspre casa scării E5. Înainte și după restaurare

Fig. 66 Ușa gotică dinspre casa scării E5 după decapare (2009). Virgil Pop

Fig. 67 Spațiile E6

Fig. 68 Camera E8.1

Fig. 69 Camera E8.1 după decapare (2009). Virgil Pop

Fig. 70 Ancadrament de ușă gotică din camera E8.1 în timpul lucrărilor de renovare (2009-2010)

Fig. 71 Ancadrament de ușă gotică din camera E8.1. Detaliu

Fig. 72 Camera E9

Fig. 73 Camera E9 după decapare (2009). Virgil Pop

Fig. 74 Ancadrament gotic din camera E9

Fig. 75 Ancadrament gotic din camera E9. Detaliu

Fig. 76 Camera E10.2

Fig. 77 Coridor E11

Fig. 78 Camera E12.1

Fig. 79 Camera E12.2

